

Мета. Мета статті полягає у проведенні аналізу функціонування фінансових посередників в Російській Федерації.

Методика. У процесі дослідження використано: методи теоретичного узагальнення і порівняння, аналізу і синтезу (для уточнення змісту поняття «фінансовий посередник»).

Результати. На підставі проведеного дослідження виявлено ряд фінансових посередників, які можуть розглядатися як учасники фінансових відносин.

Наукова новизна. Доведено, що необхідність фінансових посередників обумовлено функціонуванням самої держави, а зокрема її фінансової системи як форми організації грошових відносин між усіма суб'єктами відтворювального процесу з розподілу і перерозподілу сукупного суспільного продукту.

Практична значущість. Отримані результати спрямовані на оптимізацію управління фінансових відносин у банківській діяльності.

Ключові слова: фінансовий посередник, банк, інвестиційний фонд.

Purpose. Purpose of the article is to analyze the functioning of financial intermediaries in the Russian Federation.

Technique. The study used: the methods of theoretical generalizations and comparisons, analysis, and synthesis (to clarify the concept of «financial intermediary»).

Results. Based on this study identified a number of financial intermediaries, which can be considered as members of the financial relationship.

Scientific innovation. It is proved that the need for financial intermediaries due to the functioning of the state, and in particular the financial system as a form of monetary relations among all actors of the reproduction process of distribution and redistribution of the gross national product.

The practical significance. The results are aimed at optimizing the management of financial relations in banking.

Key words: financial intermediary, bank, investment fund.

Рекомендовано до публікації д-ром екон. наук, проф.
Футало Т.В. Дата надходження рукопису 07.12.2012 р.

УДК 368.03:336.748

Черевко Х.Л.

Львівська комерційна академія, м. Львів, Україна
e-mail: kaf_finansiv@mail.ru

ПЕРЕДУМОВИ ТА НАСЛІДКИ ФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ДЛЯ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Cherevko Kh.L.

Lviv commercial academy, Lviv, Ukraine
e-mail: kaf_finansiv@mail.ru

BACKGROUND AND EFFECTS FOR FINANCIAL INSTABILITY OF INSURANCE ORGANIZATIONS

Мета. Мета статті полягає у визначенні основних передумов фінансової нестабільності страхових організацій та її наслідків.

Методика. У процесі дослідження використано методи теоретичного узагальнення та порівняння, аналізу і синтезу.

Результати. У статті розглянуто причини фінансової нестабільності на страховому ринку України, проаналізовано ризики, які є в діяльності страхових організацій та їхні наслідки. На підставі проведених досліджень визначено інноваційні напрямки подолання фінансової нестабільності страхової сфери.

Наукова новизна. Виділено рушійні фактори розвитку страхових організацій на сучасному етапі, узагальнено причини та наслідки фінансової нестабільності на страховому ринку.

Практична значущість. Результати проведеного дослідження дозволять покращити систему операційного менеджменту страховиків, що, у свою чергу, призведе до уникнення фінансової нестабільності страхових компаній та зниження рівня їхньої збитковості.

Ключові слова: страхова організація, фінансова нестабільність, ризики, збитковість, життєвий цикл.

Постановка проблеми. В умовах поступового розвитку національної економіки, її трансформації та наближення до європейських стандартів страховий сектор є однією з ключових сфер накопичення фінансових ресурсів. Страховики, акумулюючи кошти своїх клієнтів, здатні стати потужними інституційними інвесторами, забезпечити вирішення низки соціально-економічних завдань держави, забезпечити її розвиток.

Кризові явища у фінансовому та реальному секторах економіки сповільнюють і розвиток страхового ринку, проте саме в кризових умовах існує ймовірність продовження роботи на ринку лише найбільш фінансово стійких та платоспроможних компаній.

В умовах фінансової нестабільності на українському та світових ринках зростають масштаби збитковості та банкрутства страхових організацій. Це зумовлює необхідність дослідження передумов нестабільності в діяльності страховиків, оцінювання ризиків в їхній діяльності, окреслення наслідків кризових явищ для цього виду бізнесу. У результаті дослідження важливим є формування пропозицій щодо подолання страховими організаціями фінансової нестабільності в їхній діяльності, включаючи сценарії розвитку залежно від стану економіки та політичної ситуації в країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання кризових явищ у фінансовому секторі економіки та на страховому ринку зокрема приділяли увагу провідні вітчизняні науковці-економісти. Серед них: О.О. Гаманкова, Н.М. Добош, В.Й. Плиса [1], Р.В. Пікус, В.Н. Фурман та інших. Автори пропонують різноманітні напрямки подолання нестабільності на страховому ринку України. Так, І.П. Таранський, О.І. Дума та Л.І. Сопільник вважають ефективним застосування маркетингових і логістичних рішень для страхового ринку України в умовах фінансової кризи [2]. В.В. Коваль пропонує застосування комплексних страхових продуктів як інструмента подолання кризи. А.О. Бойко у своїх дослідженнях зазначає, що оптимізація страхового портфеля компанії може забезпечити її фінансову стійкість [3].

Кожен з авторів пропонує власне бачення фінансової нестабільності страхових організацій, її передумови та наслідки. Більшість публікацій розкривають лише окремі аспекти процесів, що характеризують страхову діяльність в умовах нестабільності.

Метою статті є:

- узагальнення напрямків розвитку страхової справи в умовах фінансової нестабільності;
- визначення передумов та наслідків фінансової нестабільності в діяльності страхових організацій;
- виділення шляхів подолання кризових явищ у страховій діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова нестабільність на світових та національному ринках зумовила скрутне становище всіх ланок фінансової системи, що призвело до неплатоспроможності, збиткової діяльності та банкрутства підприємств та фінансових установ. Значний вплив кризових явищ відчула на собі банківська система України. На початок 2012 року вісімнадцять українських банків знаходились на стадії ліквідації. Їх заборгованість перед вкладниками становить близько 2,5 млрд грн. Проблеми на страховому ринку України також загострились. У 2009 році банкрутами стали 25 страхових компаній України. Ці процеси продовжуються і досі.

Дані світового звіту про страховий ринок у 2008-2009 роках, опублікований Європейською асоціацією фінансового менеджменту та маркетингу (EFMA), свідчать про такі тенденції на страхових ринках розвинених країн світу:

- перенасиченість ринків послугами страхування, що обмежує можливості їхнього розвитку;
- нестабільне, нестійке становище страховиків у зв'язку з проблемами у фінансовому секторі;
- дохід найбільших страховиків Європи в період кризи зменшився в середньому на 6,7%.
- в середньому споживач на розвиненому страховому ринку володіє 5,2 страхових полісів: 1,5 – у сфері страхування життя та 3,7 – у інших сферах.

Рецесія фінансового ринку позначилась на світовому страховому ринку. Про це свідчить випереджальне падіння індексу DowJonesInsurance ETF порівняно із загальним індексом DowJones. Загальний індекс DowJones у 2008 році знизився на 36%, а індекс DowJonesInsurance ETF втратив понад 60% [4].

Отже, галузь страхування як в Україні, так і у світі піддається всебічному впливу, починаючи від економічних факторів і ринкової нестабільності, закінчуючись постійно зростаючим конкурентним середовищем. Рушійні фактори розвитку страхових організацій на сучасному етапі зобразимо на рисунку 1.

Український страховий ринок у 2007-2008 роках демонстрував значні темпи зростання, що супроводжувались збільшенням кількості страховиків та укладених договорів страхування. Проте в умовах фінансової кризи показники розвитку погіршились та впали до рівня 2007 року. Незначне відновлення ринку почалося з кінця 2010 року [9].

Отже, як світовий, так і український страховий ринок сьогодні розвивається складно та нестабільно. Основними причинами такого стану є:

- погіршення ситуації на світових фінансових ринках;
- значний спад реального сектору економіки;
- кризові явища в банківській системі;
- низька платоспроможність споживачів страхових послуг.

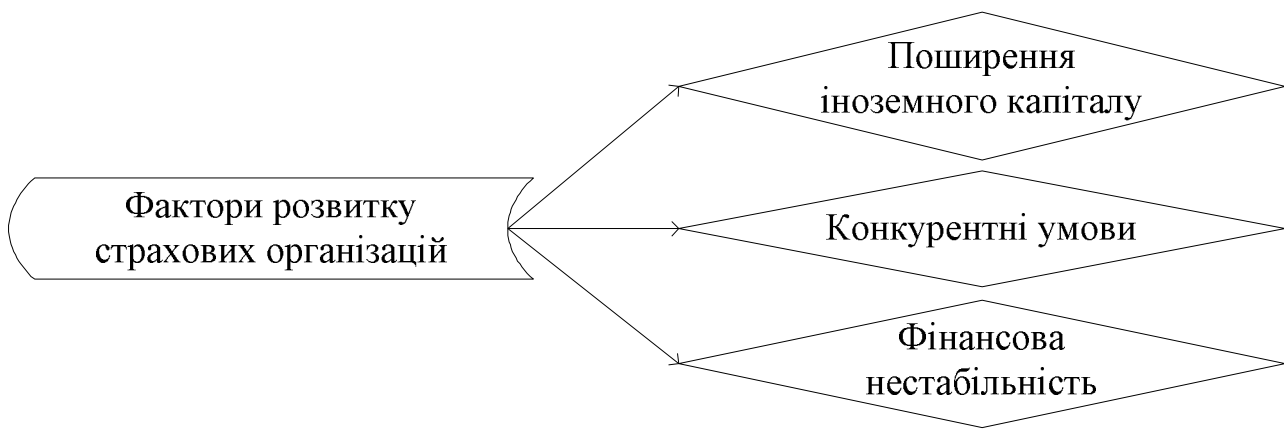

Рисунок 1 – Рушійні фактори розвитку страхових організацій на сучасному етапі

Сучасну економічну ситуацію на світових ринках американські науковці називають «світом VUCA» – це нестабільність, невизначеність, складність та неоднозначність (VUCA – аббревіатура від volatility, uncertainty, complexity і ambiguity).

Діяльність страхових організацій пов'язана з усіма сферами фінансової системи держави, а тому перебуває знаходиться під впливом соціальних та економічних факторів. Фактори впливу на страхову діяльність передбачають велику кількість ризиків. Страховик, забезпечуючи захист своїх клієнтів від певних ризиків, сам постійно перебуває під їхнім впливом, адже в ринкових умовах господарювання коло ризикових ситуацій значно розширюється.

Російський вчений Н. Кирилова вважає, що «сукупний ризик страховика виражається ймовірністю зміни якості активів та зменшенням їхньої вартості, що призводить до зниження рівня його фінансової стійкості або припинення існування компанії на страховому ринку» [5].

Ризики страхових організацій є різними за характером і походженням. Їх можна об'єднати в групи, наведені на рисунку 2.

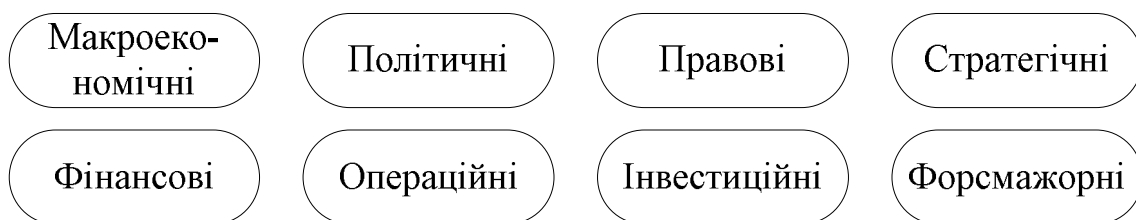

Рисунок 2 – Групи ризиків страхових організацій

У сфері фінансового менеджменту страхової організації існує необхідність вивчення фінансових ризиків, з якими стикаються страховики в процесі своєї діяльності.

Однозначного трактування поняття фінансових ризиків у науковій літературі немає. Відповідно не існує і чіткої системи їхньої класифікації. Немало науковців вважає, що фінансові ризики належать до економічних [6], інші ж розглядають фінансові ризики як окремий вид ризиків підприємства [7].

До внутрішніх фінансових ризиків страховика належать ризик зниження фінансової стійкості, ділової активності, ризик неплатоспроможності та збитковості.

Ризик зниження фінансової стійкості страхової компанії зумовлений досить великою часткою залученого та позиченого капіталу. В умовах економічної нестабільності, а особливо зниження попиту на страхові послуги, зменшення доходів населення, посилення конкуренції, збільшення пропозиції на страховому ринку, а отже, зменшення розмірів та обсягів отриманих страхових премій, може призвести до фінансової кризи чи навіть банкрутства страхової компанії. Такі ризики виникають за умови залучення кредитів з метою погашення страхових виплат чи фінансування поточної діяльності. Вони є неминучими в процесі досягнення більш високої рентабельності власного капіталу за рахунок ефекту фінансового важеля.

Зниження ділової активності зумовлюється від'ємною динамікою основних показників діяльності й ефективністю використання вкладених у певний вид бізнесу ресурсів. Неплатоспроможність виникає за неспроможності своєчасно і в повному обсязі виконати свої фінансові зобов'язання перед клієнтами та контрагентами. Ризик збитковості спричинений відсутністю конкурентних переваг страхової компанії, неналежною організацією маркетингової діяльності і фінансового управління. Він пов'язаний із ймовірністю зниження прибутковості діяльності, повною втратою прибутку чи понесення збитків.

В управлінні страховою організацією внутрішнім ризикам слід приділяти значну увагу, оскільки вони можуть призвести до банкрутства страховика.

Управління ризиками для страхових компаній є безперервним процесом, бо саме ризики є «продуктом», з яким вони постійно мають справу. Нестабільність економічної ситуації в державі та на страховому ринку зокрема потребує покращення системи управління ризиками, на які натрапляє компанія в процесі своєї діяльності, а також взятими на страхування ризиками.

Без якісного опрацювання ризиків, взятими на страхування, компанія може опинитись у ситуації, коли розмір виплат суттєво перевищуватиме очікуваний рівень. Для уникнення таких ситуацій важливим є правильна організація процесу андерайтингу, тобто керуючої системи, яка пов'язана з оцінкою страхових ризиків для вироблення рішень про можливість та умови прийняття їх на страхування.

Недоліки у сфері операційного менеджменту страховика призводять до зростання збиткової діяльності.

Традиційно в економічній літературі висвітлюється показник прибутку, що відображає величину позитивного фінансового результату, оскільки основним мотивом здійснення будь-якого виду бізнесу та його кінцевою метою є зростання добробуту власників компанії. Характеристикою такого зростання і є отриманий прибуток. Збиток є величиною, яка характеризує зменшення вигоди та добробуту власників.

У Методичних рекомендаціях щодо застосування страховиками стрес-тестів, визначено, що кризові ситуації – це ситуації, які можуть бути в майбутньому через вплив зовнішніх та/або внутрішніх чинників та стресових ситуацій,

які призведуть до суттєвих фінансових втрат страховика в розмірі не менше ніж 10 відсотків від суми активів за балансом [8].

Економічна природа збитків, які виникають в компанії, та їхні причини безпосередньо пов'язані з діяльністю організацій в умовах ринкової економіки. Нормальним вважається значення показника збитковості страхової суми на рівні 40-60%. Прибутковість компанії свідчить про задоволення потреб суспільства та здійснення ефективної діяльності. Прибуток є фінансовим засобом для подальшого розширення діяльності компанії. Якщо ж компанія зазнає втрат, це може свідчити про низьку потребу суспільства в її послугах. Компанії, яким не вдалося пристосувати свою діяльність до вимог ринку, несуть значні збитки.

Варто зазначити, що існують відмінності в рівні прибутковості і збитковості не тільки серед галузей, але і серед організацій однієї галузі, тобто між конкурентами. Це пов'язано з багатьма факторами. Кожна компанія у своєму розвитку проходить декілька фаз. Одним із важливих факторів впливу на прибутковість чи збитковість страховика є його життєвий цикл.

Слідом за зрілістю страхової організації настає старіння та етап спаду. Початком старіння є фаза, яка відображає стабілізаційне становище на ринку, але вже зі скороченими обсягами продажу. Ці обсяги компанія підтримує шляхом зниження страхових тарифів, що не є оптимальним варіантом підтримки стабільності. Саме на цьому етапі спостерігається зменшення прибутку та збитковість страхової організації, порушується структура балансу, що в подальшому може призвести до її банкрутства та позбавлення ліцензії.

На типовій кривій життєвого циклу підприємства фінансова нестабільність настає по закінченню фази стійкості. Відповідно до наукових досліджень із цієї тематики [1] можливість настання фінансової нестабільності у діяльності страхової організації є вищою в перехідні періоди її розвитку – між етапами циклу. Тобто за певного несприятливого збігу факторів страховик на будь-якому етапі життєвого циклу може стати збитковим та неплатоспроможним.

Визначення фаз життєвого циклу страхової організації і вплив на отриманні доходи від надання страхових послуг є одним із визначальних чинників прибуткового функціонування страхової компанії.

У результаті збитковості страховик може зіткнутися з низкою складних обставин, які, у свою чергу, можуть зумовити труднощі як у процесі здійснення страхової діяльності, так і поставити під сумнів і саме існування збиткової організації. Збиткова діяльність може являти собою замкнуте коло: з одного боку, доходів, одержуваних організацією, не вистачає на покриття всіх витрат, з другого – наявність збитків породжує додаткові витрати у вигляді відсотків за додатково залучений позиковий капітал і у вигляді штрафних санкцій з боку як контрагентів, так і контролюючих органів.

Проте наявність значного збитку не завжди свідчить про те, що страховик втратив всі шанси на виживання. Слід уважно вивчити «якість» збитку, тобто розбити його на окремі складові. Доцільно визначити розмір фінансового результату за видами страхування і зосередитись на тих, які є більш прибутковими. Варто зауважити, що страхова діяльність завжди є збитковою, прибуток компанія може отримувати зокрема за рахунок інвестиційної діяльності.

Під час фінансової нестабільності зменшується величина чистого грошового потоку компанії, рівень страхових виплат, рівень заробітної плати працівників, зниження ринкової вартості компанії.

Можна виділити такі наслідки фінансової нестабільності в діяльності страхових організацій:

- збиткова діяльність;
- реорганізація;
- банкрутство;
- ліквідація.

Висновки та перспективи подальших досліджень. З метою подолання фінансової нестабільності в діяльності страхових організацій варто розширити діапазон своїх операцій та скористатись інноваційними рішеннями:

- розвиток основного продуктового ряду шляхом пропонування клієнтам нових об'єктів страхування, підвищення привабливості умов страхових договорів;
- освоєння суміжних, близьких до страхових продуктів, видів операцій.

Особливо це стосується компаній зі страхування життя, які в наш час у всіх провідних країнах швидко нарощують обсяги продажу індивідуальних і групових ануїтетів з постійним і змінним доходом, розвивають програми медичного страхування від нещасних випадків, пропонують послуги з формування й управління пенсійними накопиченнями для приватних і корпоративних клієнтів [10];

- експансія в інші види фінансового бізнесу, наприклад, придбання непрофільного виду бізнесу – комерційних і інвестиційних банків, фінансових компаній, організації інвестиційних і пенсійних фондів. Функціональна структура фінансових груп, що формуються таким чином, зазвичай включає первинний страховий підрозділ, банківський блок, а також підрозділ, що здійснює управління страховими активами і засобами різних фондів, й які контролюються групами. Найбільшими у світі фінансовими конгломератами, створеними на основі страхових компаній, є: група Allianz, що включає другий за величиною банк Німеччини DresdnerBank, ING Group (Нідерланди), Fortis (Бельгія), Metlife (США), StateFarm (США).

Таким чином, страхові організації, які перебувають у фазі фінансової нестабільності, мають враховувати всі причини, що можуть призвести до такого стану справ компанії, та обирати найбільш прийнятний для себе варіант його подолання.

Список літератури/References:

1. Плиса В.Й. Антикризове управління діяльністю страховика [Електронний ресурс] / В.Й. Плиса, З.П. Плиса. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/20_3/221_Plysa_20_3.pdf>. Plysa, V. and Plysa, Z. “Crisis management of the insurer”, available at: http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/20_3/221_Plysa_20_3.pdf
2. Таранський І.П. Використання маркетингових і логістичних рішень для страхового ринку України в умовах фінансової кризи [Електронний ресурс] / І.П. Таранський, О.І. Дума, Л.І. Сопільняк. – Режим доступу: <<http://vlp.com.ua/node/6765>>.

- Taransky, I., Duma, O. and Sopilniak, L. "Using marketing and logistics solutions for the insurance market of Ukraine during the financial crisis", available at: <http://vlp.com.ua/node/6765>.
3. Бойко А.О. Оптимізація портфеля страхової компанії на основі застосування операцій перестрахування [Електронний ресурс] / А.О. Бойко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 1 (115). – Режим доступу: <<http://eco-science.net/archive2011/161--1115.html>>.
Boiko, A. (2008), "Optimizing the portfolio of insurance company on the basis of reinsurance operations", Actual Problems of Economy, No. 1(115), available at: <http://eco-science.net/archive2011/161--1115.html>.
4. INSURANCE & M&A [Электронный ресурс]: ежемесячный дайджест. – 2008. – № 10, октябрь. – Режим доступа: <www.ibm.com/iibv>.
INSURANCE & M&A (2008), Monthly Digest, No. 10, October, available at: www.ibm.com/iibv.
5. Кириллова Н.В. Финансовая устойчивость и банкротство российских страховых компаний: дис. ... канд. экон. наук / Н.В. Кириллова. – М., 2002. – 29 с.
Kirillova, N. (2002), "Financial stability and the bankruptcy of Russian insurance companies", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, Moscow, Russia.
6. Горбач Л.М. Страхова справа: навч. посіб. / Л.М. Горбач. – 2-ге вид., [випр.]. – К.: Кондор, 2003. – 252 с.
Gorbach, L. (2003), *Strakhova sprava* [Insurance business], 2nd ed., corrected, Kondor, Kyiv, Ukraine.
7. Бланк И.А. Финансовая стратегия предприятия / И.А. Бланк. – К.: Ольга, Ника-Центр, 2004. – 720 с.
Blank, I. (2004), *Finansovaia strategiiia predpriiatiia* [Financial strategy of the enterprise], Olga, Nika-Center, Kyiv, Ukraine.
8. Методичні рекомендації щодо загальних підходів до застосування страховиками стрес-тестів [Електронний ресурс]: Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 05.12.2006 р. № 6496. – Режим доступу: <<http://www.dfp.gov.ua>>.
Guidelines on common approaches to the use of stress tests by insurers: Resolution of the State Commission for Regulation of Financial Services Markets of Ukraine from 05.12.2006, № 6496, available at: <http://www.dfp.gov.ua>.
9. Офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.dfp.gov.ua>>.
The official website of the State Commission for Regulation of Financial Services Markets of Ukraine, available at: <http://www.dfp.gov.ua>.
10. Гаврилюк М. Страх страховиків / М. Гаврилюк // Галицький кореспондент. – 2010. – 28 жовтня. – № 43 (270).
Gavryliuk, M. (2010), "Fears of insurers", Galician correspondent, October 28, No. 43 (270).

Цель. Цель статьи состоит в определении основных предпосылок финансовой нестабильности страховых организаций и ее последствий.

Методика. В процессе исследования использованы методы теоретического обобщения и сравнения, анализа и синтеза.

Результаты. В статье рассмотрены причины финансовой нестабильности на страховом рынке Украины, проанализированы риски, которые присутствуют в деятельности страховых организаций, и их последствия. На основании проведенных исследований определены инновационные направления преодоления финансовой нестабильности страховой сферы.

Научная новизна. Выделено движущие факторы развития страховых организаций на современном этапе, обобщены причины и последствия финансовой нестабильности на страховом рынке.

Практическая значимость. Результаты проведенного исследования позволят улучшить систему операционного менеджмента страховщиков, что в свою очередь, приведет к избежанию финансовой нестабильности страховых компаний и снижению уровня их убыточности.

Ключевые слова: страховая организация, финансовая нестабильность, риски, убыточность, жизненный цикл.

Objective. The purpose of the article is to identify the main conditions of financial instability of insurance companies and its consequences.

Methods. During the study methods of theoretical generalization and comparison, analysis and synthesis are used.

Results. The article reviews the causes of financial instability in the insurance market of Ukraine, analyzes risks that are presented in the activities of insurance companies and their consequences. On the basis of these studies identified innovative directions to overcome financial instability in the insurance field.

Academic novelty. The driving factors for insurance companies at the present stage, generally the causes and consequences of financial instability in the insurance market are highlighted.

Practical importance. Results of the study will improve the system of operation management of insurers, which in turn will avoid financial instability insurance companies and reduce their losses.

Key words: insurance organization, financial instability, risks, losses, life cycle.

Рекомендовано до публікації д-ром екон. наук, проф.
Футало Т.В. Дата надходження рукопису 28.09.2012 р.

УДК 351.72

Шевченко В.В.

Донецький національний університет економіки
і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
м. Донецьк, Україна, e-mail: vvshevrp@mail.ru

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ РАХУНКОВОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Shevchenko V.V.

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhayilo Tugan-Baranovsky, Donetsk,
Ukraine, e-mail: vvshevrp@mail.ru

THE ORGANIZATIONAL IMPROVING OF THE ACCOUNTING CHAMBER OF UKRAINE AT A REGIONAL LEVEL

Мета. Мета статті полягає в обґрунтуванні заходів щодо вдосконалення організації діяльності Рахункової палати України на регіональному рівні.